

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д. е. н., професор Козак Ю. Г.

«_____» _____ 2021 р.

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття
освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.05051 Міжнародні економічні відносини
за освітньо-професійною програмою «Міжнародна економіка»

на тему: **«Стан та перспективи розвитку експортного потенціалу
сільськогосподарської галузі регіону (на прикладі Одеського регіону)»**

Виконавець:
студентка ЦЗВФН, гр. 4зф7
Курносова Ганна Володимирівна _____
(підпис)

Науковий керівник: старший викладач
Гусенко Ольга Сергіївна _____
(підпис)

Одеса - 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ.

Актуальність теми. В умовах структурних трансформацій у національній економіці та жорсткої конкуренції на світових продовольчих ринках виникає нагальна необхідність перегляду наукових підходів до реалізації наявного експортного потенціалу сільськогосподарської галузі як національної економіки так і регіонів. Зовнішнє конкурентне середовище, яке визначає зовнішньоекономічну політику держави та змінює внутрішні ринкові відносини, визначає перспективи і пріоритети її економічного розвитку. Це дає змогу сільськогосподарським виробникам адаптуватися до глобальних викликів. За таких умов актуальним є збереження та розвиток вітчизняного сільськогосподарського виробництва, підтримка експортоорієнтованих сільськогосподарських галузей, які були б конкурентоспроможними на зовнішніх ринках.

Ефективна взаємодія сільськогосподарської галузі зі світовою економікою можлива лише за умови створення та розвитку адекватного експортного потенціалу різних сфер господарювання. Саме експорт може виступити каталізатором для глобального майбутнього оздоровлення економіки регіонів України. За цих умов стимулювання розвитку експортного потенціалу стає завданням державної регіональної політики.

Вищевикладене обумовлює актуальність теми дослідження кваліфікаційної роботи бакалавра.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Головною метою дослідження є аналіз сучасного стану та перспектив розвитку експортного потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону.

Для реалізації мети, що поставлена, потрібно вирішити наступні завдання:

- дослідити економічну сутність категорій «експортний потенціал», «експортний потенціал країни», «експортний потенціал регіону» та «експортний потенціал сільськогосподарської галузі регіону»;
- систематизувати основні чинники впливу на експортний потенціал сільськогосподарської галузі регіону;
- узагальнити методи аналізу експортного потенціалу сільськогосподарської галузі регіону;
- надати загальну характеристику потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону;
- проаналізувати показники стану та динаміки експорту сільськогосподарської продукції Одеського регіону;
- здійснити SWOT- та PEST- аналіз експортного потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону;

- запропонувати пріоритетні напрями розвитку експортного потенціалу сільськогосподарської галузі регіону Одеського регіону за рахунок підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств регіону;
- дослідити можливість створення зернових кластерів як чинника розвитку експортного потенціалу Одеського регіону.

Об'єктом дослідження є експортний потенціал сільськогосподарської галузі Одеського регіону та перспективи його розвитку.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні та організаційно-економічні рішення щодо перспектив розвитку експортного потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону та шляхів його зміцнення.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну основу дослідження становили діалектичний метод пізнання, системний і комплексний підхід до вивчення економічних процесів, фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань формування та розвитку експортного потенціалу галузей регіону.

Для вирішення поставлених у роботі задач використано загальноприйняті методи економічних досліджень: метод теоретичного узагальнення та порівняння (у процесі розкриття сутності та змісту експортного потенціалу, формуванні висновків, удосконаленні понятійно-категоріального апарату дослідження); спостереження та економічного аналізу (для оцінювання сучасного стану та тенденції розвитку експортного потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону); метод кореляційно-регресійного аналізу (для визначення ступеня і характеру впливу експорту сільськогосподарської продукції на ВРП Одеського регіону)

Робота була здійснена при використанні програми офісного пакету MS Office, а саме програми Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Для написання кваліфікаційної роботи бакалавра використовувалися наукові праці українських та зарубіжних вчених-економістів, серед яких особливо доцільно виокремити Козака Ю.Г., Процевят Т.О., Александрову Р. А., Платошину Г. М., Платошина А. С., Аметову Е.І., Богданову Е. А., Десяєву Л. М. та інших. Інформаційно-довідковою базою слугували нормативно-правові акти України, матеріали наукових конференцій, аналітичні та статистичні матеріали звітів Одеського регіону, а також різноманітні електронні ресурси, зокрема офіційні сайти Державної служби статистики України, Державної служби статистики України в Одеській області.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опублікована наступна наукова стаття: Курносова Г. Створення зернових кластерів як чинник розвитку експортного потенціалу Одеського регіону / Сучасний стан та перспективи розвитку економіки: матеріали наукової студентської конференції ОНЕУ (м. Одеса, 13 квітня 2021 р.). – Одеса. - 2021. (у друці).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 95 сторінок. Робота містить 18 таблиць та 15 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи бакалавра «Теоретико-методичні основи дослідження експортного потенціалу сільськогосподарської галузі регіону» узагальнено поняття «експортний потенціал сільськогосподарської галузі регіону», досліджено чинники впливу на експортний потенціал сільськогосподарської галузі регіону та визначено методи аналізу експортного потенціалу сільськогосподарської галузі.

У другому розділі «Аналіз сучасного стану розвитку експортного потенціалу сільськогосподарської галузі в Одеському регіоні» надана загальна характеристика експортного потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону, проаналізовано показники сучасного стану та динаміки експорту продукції сільськогосподарської галузі Одеського регіону. Проведено SWOT- та PEST- аналіз. Проаналізовані чинники впливу на експортний потенціал сільськогосподарської галузі Одеського регіону.

У третьому розділі «Перспективи розвитку експортного потенціалу сільськогосподарської галузі в Одеському регіоні» визначені шляхи розвитку експортного потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону за рахунок підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та створення зернових кластерів в регіоні.

ВИСНОВКИ:

За результатами дослідження теоретично-методичних основ формування експортного потенціалу сільськогосподарської галузі регіону були визначені основні критерії класифікації експортного потенціалу та їх характеристики. Також була надана структура формування експортного потенціалу країни.

Було зазначено, що експортний потенціал регіону характеризується сукупністю факторів, що забезпечують можливість виходу підприємств регіону на зовнішні ринки. Під цими факторами розуміють наявність необхідних у регіоні ресурсів (природних, трудових, фінансових, технологічних, інформаційних тощо), що використовують для виробництва певних товарів чи надання послуг. Від того, як реалізується експортний потенціал, буде залежати і соціально-економічний стан регіону.

В роботі були висвітлені складові елементи експортного потенціалу регіону та розглянуті підходи до визначення сутності категорії експортний потенціал регіону.

Також були проаналізовані фактори впливу на експортний потенціал регіону та ефективність його використання та чинники впливу на експортний потенціал сільськогосподарської галузі регіону.

Дослідження різних джерел інформації, робіт як українських так і закордонних вчених-економістів, які займались дослідженням підходів до оцінки експортного потенціалу дозволили дійти висновку, що поки не існує загальноприйнятої методики його визначення. Значна кількість методик пропонує власні інтегральні показники або ж цілі групи показників, на основі яких, на їх думку можна комплексно оцінити експортний потенціал, адже таке багатопланове поняття як потенціал не можна оцінити за допомогою одного універсального показника. В розділі були надані методи оцінювання експортного потенціалу сільськогосподарської галузі регіону.

В другому розділі кваліфікаційної роботи бакалавра, задля оцінки поточного стану експортного потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону та перспектив його розвитку, було проаналізовано на основі SWOT-аналізу сильні, слабкі сторони, а також можливості та загрози підприємств галузі та регіону в цілому

Виходячи із наведених пунктів SWOT-аналізу, був зроблений висновок про те, що сучасний експортний потенціал сільськогосподарської галузі Одеського регіону має виключно сировинну спрямованість, адже екпортується переважно зерно, а не продукти його переробки. Це означає, що існує значна диспропорція та перекид в бік сировини, а не продукції готового споживання чи напівфабрикатів.

Оскільки переваги менші за слабкості, а можливості перевищують загрози, то стратегія розвитку експортного потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону повинна спрямовуватися на мінімізацію слабких сторін регіону на основі використання зовнішніх можливостей.

Окрім SWOT-аналізу було проведено й PEST – аналіз факторів зовнішнього впливу на розвиток експортного потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону.

В роботі було зазначено, що Одеський регіон міцно утримує першість серед

регіонів України по виробництву зернових та зернобобових та ріпака, але значно відстає по виробництву інших культур.

Протягом 2014-2020 років експорт сільськогосподарської продукції в регіоні зростає, тільки у 2019 році спостерігалось падіння обсягів експорту до 935126 тис. дол.

За допомогою функції ПРЕДСКАЗ програми Майкрософт Ексель було спрогнозовано обсяги експорту сільськогосподарської продукції Одеського регіону на найближчі роки. Як можна побачити з даних аналізу, експорт матиме тенденцію до зростання.

Також був зроблений висновок про те, що основну частку експортного потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону складають продукти рослинного походження – на них припадало 40,05% усього експорту сільськогосподарської продукції. Серед них основну вагу займають зернові культури - 29,15%. Досить значну частку займають насіння і плоди олійних рослин (5,58%). Жири та олії тваринного або рослинного походження в структурі експорту займають 17,7%.

За критерієм Світового банку сільськогосподарська галузь регіону вважається відкритою, якщо на мезорівні експортна квота перевищує 35%, якщо ж її значення значно вище, то галузь вважається “надвідкритою”, що свідчить про залежність від кон’юнктури світових ринків і вразливість до зовнішніх шоків. Тобто можна зробити висновок, що сільськогосподарська галузь Одеського регіону не є «відкритою», оскільки регіональна експортна квота не перевищує 35%.

Сільськогосподарська галузь Одеського регіону за даними аналізу не вважається відкритою, оскільки зовнішньоторговельний оборот у відношенні до ВРП протягом досліджуваного періоду є меншим за одиницю.

Коефіцієнт покриття експортом імпорту оцінює ступінь збалансованості зовнішньої торгівлі. За аналізом, зовнішня торгівля сільськогосподарською продукцією Одеського регіону є збалансованою.

Також в роботі був проведений розрахунок коефіцієнту регресії за функції PEARSON програми Майкрософт Ексель. Коефіцієнт складає 0,090381284, тобто щільність зв’язку між експортом сільськогосподарської продукції Одеського регіону та ВРП достатньо низька, оскільки чим ближче коефіцієнт до 1, тим щільнішим є зв’язок між показниками.

В третьому розділі кваліфікаційної роботи бакалавра було зазначено, що експортний потенціал підприємств сільськогосподарської галузі Одеського регіону треба розглядати як складну систему взаємодіючих та взаємопов’язаних елементів, які підпорядковані реалізації єдиної мети - упровадження підприємств до мережі міжнародних економічних відносин.

Також була надана модель формування конкурентоспроможного експортного потенціалу підприємств сільськогосподарської галузі Одеського регіону та запропоновані шляхи розвитку та реалізації експортного потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону.

В роботі був визначений комплекс заходів, направлених на підвищення експортного потенціалу підприємств сільськогосподарської галузі Одеського регіону.

На нашу думку, з метою сприяння просуванню сільськогосподарської продукції на зовнішній ринок необхідно організувати роботу за наступними напрямками:

- підтримка та регулярне оновлення офіційних сайтів органів влади, що відповідають за управління зовнішньоекономічною діяльністю на сервері державної адміністрації області у мережі Інтернет для широкого кола учасників зовнішньоекономічної діяльності Одеського регіону;
- підтримка та постійне поповнення наявних баз даних, створення нових інформаційних масивів;
- випуск рекламних продуктів, в тому числі і на основі застосування передових інформаційних технологій, поширення їх під час проведення виставок, презентацій, ділових зустрічей;
- ознайомитися із закордонною практикою підтримки експорту сільськогосподарської продукції і продовольства;
- розміщення регіональних випусків на сторінках місцевих і центральних засобів масової інформації, в спеціалізованих журналах.

Розглядаючи можливість формування кластеру в сільськогосподарській сфері Одеського регіону, в розділі було виділено пріоритетні напрями його розвитку, що сприятиме найповнішому використанню реальних і потенційних переваг регіону. З огляду на наявні переваги такими галузями можуть стати зерновиробництво, вирощування олійних культур, овочівництво.

Доцільним та логічним є ініціювання формування кластеру саме виробниками зерна, оскільки вони найбільше зацікавлені в покращенні своєї позиції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. До складу кластероутворюючого блоку повинні входити виробники та постачальники техніки, засобів захисту рослин, добрив, переробні підприємства.

В роботі були визначені основні етапи організації зернового кластеру в Одеському регіоні та надана його перспективна схема. Також було здійснено SWOT-аналіз потенційних можливостей створення зернового кластеру в Одеському регіоні.

АНОТАЦІЯ

Курносова Ганна Володимирівна, «Стан та перспективи розвитку експортного потенціалу сільськогосподарської галузі регіону (на прикладі Одеського регіону)», кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра 6.05051 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародна економіка» Одеський національний економічний університет м. Одеса, 2021 рік

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є експортний потенціал сільськогосподарської галузі Одеського регіону та перспективи його розвитку.

У роботі розглядаються теоретико-методичні основи дослідження експортного потенціалу сільськогосподарської галузі на регіональному рівні. Досліджено чинники впливу на експортний потенціал сільськогосподарської галузі регіону та визначено методи аналізу експортного потенціалу сільськогосподарської галузі.

Проаналізовано показники сучасного стану та динаміки експорту сільськогосподарської галузі Одеського регіону. Проведено SWOT- та PEST- аналіз. Проаналізовані чинники впливу на експортний потенціал сільськогосподарської галузі Одеського регіону.

Визначені перспективи розвитку експортного потенціалу сільськогосподарської галузі Одеського регіону за рахунок підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та створення зернових кластерів в регіоні.

Ключові слова: експортний потенціал регіону, сільськогосподарська галузь, експорт сільськогосподарської продукції, Одеський регіон, SWOT- та PEST- аналіз, ABC та XYZ – аналіз, конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств, зерновий кластер.

SUMMARY

Kurnosova Anna Vladimirovna, "Status and prospects of development of export potential of the agricultural sector of the region (on the example of Odessa region)", qualification work for a bachelor's degree 6.05051 "International Economic Relations" under the educational program "International Economics" Odessa National Economic University Odessa, 2021

The bachelor's thesis consists of three sections. The object of the study is the export potential of the agricultural sector of the Odessa region and prospects for its development.

The paper considers the theoretical and methodological foundations of the study of the export potential of the agricultural sector at the regional level. The factors influencing the export potential of the agricultural sector of the region are studied and the methods of analysis of the export potential of the agricultural sector are determined.

Indicators of the current state and dynamics of exports of the agricultural sector of the Odessa region are analyzed. SWOT and PEST analysis was performed. Factors influencing the export potential of the agricultural sector of the Odessa region are analyzed.

Prospects for the development of the export potential of the agricultural sector of the Odessa region by increasing the competitiveness of agricultural enterprises and the creation of grain clusters in the region are identified.

Key words: export potential of the region, agricultural industry, export of agricultural products, Odessa region, SWOT and PEST analysis, ABC and XYZ analysis, competitiveness of agricultural enterprises, grain cluster.